

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

353-29 / 23
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 26200 датум 11.10.2023.

МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

11 000 БЕОГРАД
Немањина 22-26

На основу члана 21. став 1. Закона о Заштитнику грађана ("Сл. гласник РС", бр. 105/2021), Заштитник грађана је са становишта своје законом утврђене надлежности, размотрио текст Нацрта закона о допунама Закона о заштити лица са менталним сметњама са образложењем, који је Министарство здравља (у даљем тексту: Министарство) доставило на мишљење, актом број: 011-00-72/2023-07 од 6.10.2023. године и даје следеће

**МИШЉЕЊЕ НА
НАЦРТ ЗАКОНА О ДОПУНАМА ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ЛИЦА СА МЕНТАЛНИМ
СМЕТЊАМА**

Заштитник грађана подржава допуну Закона о заштити лица са менталним сметњама (у даљем тексту: Нацрт закона) и оцењује да су од изузетног значаја напори којима се подстиче доношење закона, поступака, успостављање органа и установа применљивих на децу у сукобу са законом и децу извршиоце кривичних дела, што је и једна од обавеза коју је Република Србија преузела ратификацијом Конвенције УН о правима детета¹.

У погледу одредби Нацрта закона, Заштитник грађана упућује следеће примедбе на допуне предвиђене Нацртом закона:

Одредба у члану 1. Нацрта закона, којом се предвиђа допуна члана 12. Закона, не односи се на питања и област које уређује члан 12. Закона.

¹ Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета (Сл. лист СФРЈ – додатак: Међународни уговори, број 15/90 и „Сл. лист СРЈ“ – додатак: Међународни уговори бр. 4/96 8 2/97)

Наиме, члан 12. Закона о заштити лица са менталним сметњама² носи назив „Врсте установа за лечење лица са менталним сметњама“ и прописано је у ставу 1. да су здравствене установе за лечење лица са менталним сметњама психијатријске установе и домови здравља који обављају делатност лечења лица са менталним сметњама; да се у здравственим установама из става 1. овог члана образују посебне организационе јединице које обављају послове заштите менталног здравља у заједници (став 2); као и да врсту и ближе услове за образовање организационих јединица и обављање послова заштите менталног здравља у заједници прописује министар надлежан за послове здравља (став 3), због чега се одредба предвиђена у члану 1. Нацрта закона не односи на општа питања која уређује члан 12. Закона и не представља логичку целину која се захтева сходно члану 24. став 1. Јединствених методолошких правила за израду прописа.

Такође, уређење питања и мера безбедности, особља, организације и простора, смештаја и осталих услова психијатријске установе затвореног типа у којој се спроводи дијагностика тока, дијагностика праћења болести и лечење деце из члана 1. Нацрта закона, не спада у питања и област која се уређују члан 12. Закона.

Додајемо и да општа одредба у члану 12. Закона не разликује да су врсте здравствених установа за лечење лица са менталним сметњама отвореног и затвореног типа, а што се предвиђа чланом 1. Нацрта закона и то само у случају изузетка деце која нису кривично одговорна у време извршења противправних дела која су у закону превиђена као кривична дела за која је прописана казна затвора од најмање десет година, а која због испољених менталних сметњи представљају озбиљну опасност за друга лица.

Заштитник грађана оцењује да је од изузетне важности прописати и уредити могућност оснивање посебне организационе јединице у оквиру психијатријске установе за децу са посебним организационим делом, за потребе дијагностиковања и лечења деце из чл. 1. Нацрта, имајући у виду чињенице да су током претходних година извршена тешка кривична дела од стране деце која у време извршења тих кривичних дела нису била кривично одговорна. Али, Заштитник грађана је мишљења да је неопходно претходно изменити и допунити опште одредбе у чл. 12. Закона, у складу са обавезама остваривања права детета садржаних у *Конвенције УН о правима детета*, нарочито права детета на највиши ниво здравствене и медицинске заштите и на рехабилитацију³ и права да се свако дете лишено слободе одваја од одраслих⁴ и у том циљу предлаже да се општим одредбама у члана 12. после става 3. дода нов став који гласи:

„За лечење детета са менталним сметњама образују се посебне организационе јединице у домовима здравља и оснивају психијатријске установе за децу“.

Заштитник грађана сматра да је неопходно претходно спровести нормативно уређење и обезбеђивање услова за оснивање одговарајуће психијатријске установе за децу, односно, посебног организационог дела психијатријске установе за децу затвореног типа како би се одредба у члана 1. Нацрта реализовала без угрожавања гарантованих права детета на највиши ниво здравствене и медицинске заштите и на рехабилитацију, као и у складу са другим међународно прихваћеним правилима и

2 „Службени гласник РС“ , број 45/13

3 Члан 24. Конвенције

4 Члан 37. Конвенције

стандардима, као што су *Правила УН о заштити малолетника лишених слободе*⁵ и *стандарди Комитета Савета Европе за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавање који се односе на присилни смештај у психијатријским установама и на малолетнике лишених слободе према кривичном законодавству*⁶.

Такође, у вези са предложеном допуном члана 12. став 5. Закона, да се на питање обезбеђења, укључујући и просторије под надзором, опрему, техничка и друга средства лица која одржавају ред и безбедност и друге услове потребне за безбедан рад посебног организационог дела психијатријске установе из става 4. овог члана, сходно примењују прописи којима су ова питања уређена за здравствене установе у којима се спроводи мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања здравственој установи, Заштитник грађана сматра да је потребно јасно навести прописе који се сходно примењују.

Заштитник грађана изражава задовољство што је текст Нацрта закона након јавне расправе унапређен на начин да се прописује дужност суда да прибави писмени налаз и мишљење од независног вештака специјалисте у области дечје и адолесцентне психијатрије са листе сталних судских вештака приликом сваке провере постојања разлога за даље задржавање у психијатријској установи детета за које постоји основана сумња да је извршило противправно дело које је у закону предвиђено као кривично дело за које је прописана казна затвора од најмање десет година, које у време извршења није било кривично одговорно.

Наведено је у складу и са ставом Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) изнетим у Извештају Влади Србије о посети Републици Србији обављеној од 09. до 19. марта 2021. године који је позвао да се обезбеди наставак почетног принудног смештаја захтева мишљење независног психијатра - ван болнице⁷.

Међутим, Имајући у виду Пекиншка правила⁸ и Правила УН о заштити малолетника лишених слободе, Заштитник грађана је мишљења да приликом доношења одлуке о задржавању у психијатријској установи без пристанка детета из члана 2. став 3. Нацрта закона, суд треба да узме у обзир и психолошки и социјални извештај који ће обухватити све релевантне факторе од значаја за дијагностиковање и лечење и испитати све околности и податке који могу бити од значаја за доношење одлуке па је у том циљу потребно допунити члан 2. став 3. Нацрта закона.

Из истих разлога, Заштитник грађана предлаже да се члан 2. став 5. Нацрта закона измени тако да гласи: „Суд је дужан да приликом сваке провере постојања разлога за даље задржавање у психијатријској установи лица са менталним сметњама из члана 12. став 4. овог закона прибави писмени налаз и мишљење од независног вештака специјалисте у области дечје и адолесцентне психијатрије са листе сталних судских вештака, обавештење од надлежног органа старатељства (психолошки и социјални

5 Доступно на: [Prava_deteta_u_medjunarodnim_dokumentima.pdf \(unicef.org\)](#)

6 Доступно на: [Standards and tools - CPT \(coe.int\)](#)

7 Тачка 148. Извештаја

8 Стандардна минимална правила УН за малолетничко правосуђе („Пекиншка правила“), Резолуција 40/33 Генералне скупштине УН (1985)

извештај), чланова уже породице и других лица који могу дати податке који су од утицаја на даље задржавање тог лица у психијатријској установи.“

У вези са одредбама члана 4. Нацрта закона којима се додаје члан 38а Закона, предлаже се ограничење права на посете и контакте кроз привремену забрану посета чланова уже породице, као и привремену забрану контаката детета са другим лицима, Заштитник грађана сматра да би, ради правне сигурности, извесности и предвидивости, сви разлози за ограничење права требало да буду прецизно законом одређени (што није случај када је реч о формулацији: “када то налажу други нарочито оправдани разлози”), као и да би период преиспитивања одлуке о забрани посета и контаката детета са другим лицима, укључујући и чланове уже породице, требало да буде законом прописан.

Подаци о све већој распрострањености најтежих облика насиља у која су укључена или томе изложена све млађа деца, истовремено истичу неопходност унапређења превентивног рада са децом, те Заштитник грађана предлаже на хитну мобилизацију надлежних органа и стручне јавности како би се уложили сви потребни напори у циљу доношења свеобухватних планова превенције деликвенције и насиља међу децом и младима.

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

мр Зоран Платић